Aurora stämmer staten: ”Roligt att det är igång!”

NYHETER ▸ SID 8

BILD GABRIEL LILJEVALL

Imponerande reportagebok om svensk gangsterrap

KULTUR ▸ SID 26–27

Timbro cyklar ut mat – kampanj med Foodora

EKONOMI ▸ SID 20–21

Onsdag 22 mars 2023 | WWW.ETC.SE

DAGENS ETC

”Varför tenderar den folkrättsvidriga invasionen av Irak att hamna nästan i glömska?

SID 2–3 / GÖRAN GREIDER

EN RÖD DAGSTIDNING FÖR ETT GRÖNARE SVERIGE

ÅRETS GRANSKNING TIDSKRIFTS PRISET 2022 SVERIGES TIDSKRIFTER

”NU HAR JAG ETT ANNAT PERSPEKTIV PÅ LIVET”

Sverige går mot en mer repressiv linje i narkotikapolitiken. Portugal har istället valt att avkriminalisera personligt bruk – och kombinera med med riktad vård och sociala insatser. Isabel Ingrazio är en av många som kan vittna om effekterna. ”Jag är upptagen med bra saker. Jag är inte på gatan och prostituerar mig och jag har fått en bostad”, säger Isabel Ingrazio.

▸ SID 10–15

BILD HANNA STRÖMBOM

”Jag kommer aldrig kunna glömma ljudet”

Dagens ETC i Hässelby – där en sprängning förändrat livet för ett helt radhusområde

▸ SID 6–7

BILD ADAM DAVER

”Även gröna finansfurstar har profit som första prioritet.”

KRÖNIKA

STEFAN SUNDSTRÖM

▸ SID 17

Nicolas Sarkozy:

STORT SVEK MOT FRANSMÄNNEN

▸ SID 18–19

POSTTIDNING A · RETURADRESS: DAGENS ETC, BOX 4403, 102 68 STOCKHOLM

LANDET SOM VALDE BORT DÖDEN

Det sticker i ögonen och rent fysiskt i näsan, men övervakat droganvändande är mycket säkrare än det som tvingas in i mörkret.

TEXT OCH BILD **HANNA STRÖMBOM**

– Att avkriminalisera droganvändning och mindre innehav är ett viktigt civilisationssteg, säger João Goulão.

Han sjösatte den skademinimering som placerar Portugal långt från det allt mer repressiva Sverige.

”Kvinnor kan skrika högre tillsammans och här är i alla fall en grupp där vi får vara”, säger doktoranden och aktivisten Joana Canêdo. Hon samlar droganvändande sexarbetare i Manas.

Angela Franco har just fått sitt metadon och svarar leende att hon absolut pratar engelska, hon ska bara röka först. Efter ett par bloss crack är hon åter och berättar att hon växte upp i Storbritannien.

– Att vi kan ersätta heroinet med metadon här stoppar oss från att få de flesta sjukdomarna. Vi har rena verktyg. Vi har tillgång till en sjuksköterska om vi fått i oss för mycket, eller känner oss sjuka.

Hon är 56 år och har varit ”junkie” de senaste 30-40 åren. De senaste två har hon dagligen fått metadon ur den vita vanen. Hon har också fått hepatit-C-medicin och hoppas vara kvitt det.

– Du blir fortfarande diskriminerad som knarkare. Du kan bruka, men det är fortfarande en lång väg kvar. Människor ser på dig som om... Som om de inte vill att du ska tala med dem.

Hon arbetar på byggen som blästrare, men kommer också dagligen till asfaltsplätten under den höga vägbron. Där nere parkerar organisationen Ares Do Pinhals mobila metadonmottagning morgon och kväll, alla dagar. Och nu har de som tidigare skymtades under närliggande trappor, i skydd undan regnet, kommit och ställt sig i kö.

Metadon hade Angela Franco kunnat få även om hon hade valt att flytta till Sverige istället. Men då hade hon ännu betraktats som kriminell, åtminstone så länge hon fortsatte bruka annat. Att vi i Sverige antagit beroende som en sjukdom står i ständig kamp mot att vi sedan 30 år har fängelse på straffskalan för att vara narkotikapåverkad.

Om liggande lagförslag går igenom så kan försök till innehav kriminaliseras i Sverige – en lag som kritiker menar kommer att slå mot utsatta brukare på gatan, snarare än mot kriminella gäng så som önskats. Den tilltänkta nya svenska kriminaliseringen ingår i ett lagförslag inriktad mot kriminella nätverk. Tillsatta utredare med skademinimerande ansatser får se sig förbisprungna.

Sveriges kliv mot ytterligare repression står i bjärt kontrast mot den portugisiska strategin, som i mångt och mycket går ut på att avskaffa splittrat myndighetsutövande. Åtgärder gällande beroende ska där skötas endast av vård och omsorg.

Om vi skulle ta bussen några hållplatser till EMCDDA:s högkvarter vid Lissabons Praça Europa, så hade de gett ett brutalt facit. Centrat som övervakar droganvändande och beroende i Europa kunde 2020 konstatera att Sverige hade näst flest narkotikarelaterade dödsfall per capita i Europa. Portugal låg bland de länder med absolut lägst.

* * *

Genom en lucka på vanens sida uppger kunderna sitt unika nummer, som inte är kopplat till några myndigheter. Därefter får de en liten mugg med metadon som de blandar med vatten från en kran på bilväggen. Stämningen är vardaglig och familjär. En av de så kallade utbildarna kramar om och skojar med en pojke i tioårsåldern som väntar medan en anhörig köar. Allt som allt förser Ares Do Pinal 1 300 personer med metadon, varje dag.

– Glöm inte att du har en läkartid den 15:e, säger sköterskan Paulo Lorenzo när han delar ut ytterligare en dos från den stora pumpflaskan.

Psykolog Hugo Faria är team manager och har jobbat med Ares Do Pinhal i 17 år. Han har berättat om verksamheten för otaliga kanaler och organisationer, däribland FN:s världshälsoorganisation WHO. Finland har besökt ▶

organisationen ett flertal gånger och såväl Norge som Danmark kommer i dagarna.

Strategin går att kopiera, men historian är unik.

– Många av mina vänner som var 15-16 år rökte jointar, som alla andra. Men en del av dem gick över till heroin när cannabismarknaden försvann en tid. Ja, det var galet. Men jag tror att det gjorde något med samhället, heroinet kom in överallt. Och något var tvunget att göras, människor dog, säger Hugo Faria.

En återkommande analys är att heroinkrisen slog särskilt brutalt i Portugal som en följd av att landet kommit ur en diktatur. Idag är det problematiska bruket fördelat mer som bland andra europeiska länder, men på 90-talet fanns heroinet i hela samhället, hos fattiga och rika, och det drabbade otroligt många familjer.

På senare tid har det börjat komma nya droger och man kan åter se människor som brukar öppet i gatumiljön. Så var det inte förut. Hugo Faria tror inte att det stora problemet längre är heroin utan kokain, eller dess rökversion crack.

Han tycker sig skönja en negativitet som följer med populistisk högerpolitik, men generellt är portugiserna stolta över den strategi som ersatt heroinkrisen.

* * *

På 1990-talet var Lissabons heroincentrum Casal Ventoso, de kvarter som bussen nu står parkerad intill. Skjulaktiga hus har ersatts av hyreskåkar och området är lugnare. Samtidigt försökte såväl de brukare som gömde sig undan regnet, som en tonåring på busshållplatsen, få mig att vända om: ”Det är inte centrum, detta.” I hörnen står tonåringar strategiskt placerade och på det sista husblocket har någon sprejat ”Fuck the police”. Runt knuten sitter ett dussin personer och väntar på att Ares do Pinhal ska öppna sin fasta mottagning efter eftermiddagens städpaus. En av dem är Angela Franco, hon använder konsumtionsrummet för rökare nästan varje dag.

Koordineraren Roberta Reis är klinisk psykolog och visar runt i de fasta lokalerna. De är medvetet inredda så att det först ska kännas som ett vardagsrum. I ena hörnet ett litet café, på en hylla trängs mjukdjur från tacksamma brukare och i en avgränsad del kan den som behöver lämna sin hund en liten stund.

Lissabon och Porto har en fast mottagning med brukarrum vardera.

Inne i rökrummet sitter sex personer. En ung kvinna med kulört hår eldar ivrigt under sin folie, en äldre man hackar upp vit substans på bordet och mellan dem sitter en man i dreadlocks som ser ut att ha zonat ut.

– De som röker vill hålla ett visst avstånd till dem som injicerar. Att vi är inte som er, säger Roberta Reis.

En av de sex vill inte ha närvarande journalister så bilder får tas när deras 40 tillåtna minuter är över. Trots den utsugande ventilationen ligger röken tung. Det luktar inte cigg, det är svårt för en ovan näsa att dechiffrera exakt vad som tar över, men det tangeras av varmt aluminium.

Utanför väntar nästa samling, rökrummet är ständigt fullt och har en väntelista varje dag.

Samordnaren Cláudia Pereira har jobbat 25 år i organisationen och minns hur det var när området hade 5 000 brukare.

– Då åtalades de flesta av våra klienter. Polisen kom hit för att beslagta droger och skicka dem i fängelse. Så de var rädda för polisen och relationen var komplicerad. I och med avkriminaliseringen behöver de inte längre leva med en skräck för vad som ska komma härnäst, säger hon och minns hur mycket av arbetet förr handlade om att ta hand om sår och om den rusande hiv-spridningen.

Då hade ungefär 60 procent av klienterna hiv. Idag är siffran nära 15 procent och av dem är 90 procent under behandling.

Närheten till målgruppen är viktig.

– Frågan om konsumtionsrum är alltid komplicerad. För det första tog det oss 20 år att komma till en punkt att vi ens kan ha dem, men ingen vill ha dem i sitt område, säger Roberta Reis.

Avkriminaliseringsstrategin kommer med ett synsätt som flyttar behandling till brukaren. Skademinimeringsarbete utgår från individ och samverkan.

– Skademinimeringsprojekt är annorlunda än annan behandling, på så vis. Det ger en möjlighet att skapa system, system genom vilka vi kan skicka folk till socialt stöd, till vård, till behandling om de vill och så kan vi arbeta förebyggande. Och är de inte redo att sluta så kan de använda konsumtionsrummen för att ta sina droger på ett säkrare sätt.

En ny grupp att hantera är de gästarbetare från Indien och Nepal som börjar med heroin för att dämpa smärtorna efter inhumana pass i jordbruksindustrin. Organisationens företrädare konstaterar att man har svårt att nå dem. Och tidigare tillgängliga och lite billigare bostäder äter turistnäringen numera upp som Airbnb-objekt. Men det finns mycket positivt att uppmärksamma. Ett exempel är grannorganisationen Crescer som vid sidan av uppsökande verksamhet, Bostad först och mycket annat går rundor för att säkra att det inte ligger kanyler och annat och skräpar. På så vis hjälper man också det område som konsumtionsrummen placerats i.

* * *

Det tar bara minuter att notera uppenbar försäljning i området. Givetvis finns det gott om lokalboende som skulle vilja slippa kriminalitet och droger.

Roberta Reis konstaterar att det är viktigt att det finns ett team som leder det lokala arbetet och utbildar brukarna så att de använder droger på säkrast möjliga vis.

– För att undvika överdoser och dödsfall till följd av överdoser. Och när allt kommer omkring så har det här samhället ett trauma att behandla, det är svårt att se någon dö inför dig. Att vi som team då finns att ringa och att vi har Naloxone är fantastiskt, det räddar verkligen liv.

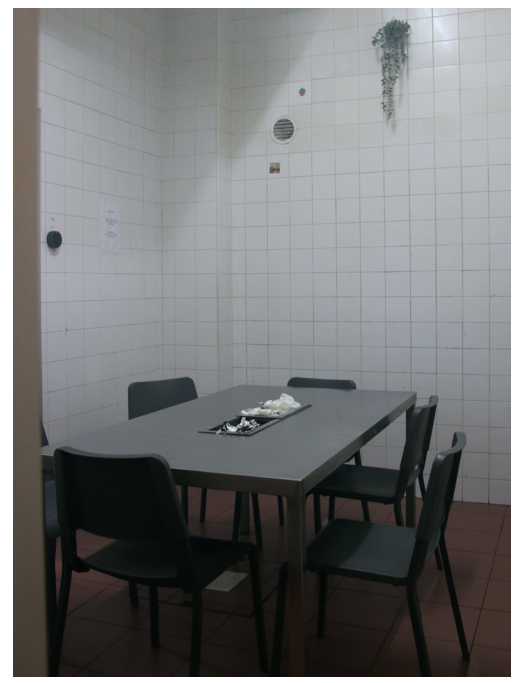
Naloxone är en nässprej som revolutio-

”En del säger att vi gör dem beroende av metadon istället, men det är inte så enkelt. Vissa har kommit hit i 15–20 år och då måste du analysera vilka de är. Och ofta är de väldigt ensamma och saknar support. Så länge de kommer hit känns det stabilt, det känns okej”, säger psykologen Hugo Faria som här talar med en brukare och med kollegan Nuno Governo.

”Det är rent och när det regnar som i dag finns det någonstans att vara, någonstans där man kan få något att äta, en kopp kaffe och ta en dusch. Det är väldigt, väldigt bra”, säger Angela Franco som uppskattar konsumtionsrummens kringverksamhet.

Material kan skickas mellan rökrummet och övervakningsrummet genom en låda. Personalen går in i rökrummet så lite som möjligt.

Ares do Pinhal

- **Har boenden, konsumtionsrum, fasta och mobila metadonmottagningar och ”therapeutic communities”.**
- **Erbjuder metadon till dem som står utanför statliga substitutionsprogram.**
- **Mobil mottagning sedan 2001.**
- **Som substitution erbjuds bara metadon, men också testning för hepatit, syfilis, hiv, och tuberkulos. Mediciner, aluminiumfolie, kanyler och kondomer delas ut.**
- **Läkare och psykiater kommer veckovis med de totalt tio mobila handläggarna.**
- **Mottagningen på Casal Ventoso har 300 besökare varje dag. 25 procent är hemlösa.**
- **Sammanlagt är 1 900 inskrivna.**

”Vi hade ett enormt folkligt stöd när vi genomförde strategin. I min mening kom det sig av att drogproblemen skar rakt igenom hela samhället”, säger läkaren João Goulão.

Samordnaren Cláudia Pereira kan stoltsera med att ha ansvarat för att 200 hepatit C-patienter botats. Hon började jobba i organisationen Ares do Pinhal för 25 år sedan och konstaterar att en del av klienterna är desamma som hon mötte då.

– Fast de har blivit gamla! säger hon och ler mot kollegan Roberta Reis.

En kvinna i mjukt stickat gör i ordning sin fix. Injicerar gör hon på ett privat ställe på kroppen så då lämnar hon rummet.

nerat möjligheten att rädda liv vid opioidöverdoser. I Sverige delas det ut vid substitutionsmottagningar, så kallade Laro-program. Det finns en uttalad önskan om att öka tillgängligheten, men än så länge ligger det under receptförskrivning bara till den som kan behöva det. Och det hjälper inte personen om hen hunnit förlora medvetandet

Först in i injektionsrummet för dagen är en man som växte upp i de portugisiska kolonierna, i Angola. Han vill inte att jag tar bild när han använder.

– Det är inte vackert. Men du behöver väl inte gå!

Han trixar ihop sin speedball, en blandning av heroin och kokain, medan han håller igång en artig kommunikation om olika platser han bott på i Europa och om jazz. När han sätter nålen i armen kommer dagens andra brukare in och jag väljer att lämna rummet så att den senare slipper åskådare.

Jag är den enda närvarade som detta inte är vardag för.

Mellan de båda konsumtionsrummen finns ett inglasat rum med personal som assisterar med material och agerar om något går fel. Här är egentligen den stora skillnaden mot Sverige, att någon kan se vad som händer. Händer gör det ju ändå. De senaste två åren har deras brukare haft 39 överdoser, varav 31 på plats. Samtliga har överlevt.

Vi kan skicka folk till socialt stöd, till vård, till behandling om de vill och så kan vi arbeta förebyggande.

* * *

– Hur!? frågar läkaren João Goulão när jag sammanfattar de svenska planerna på att kriminalisera försök till innehav.

Han är nationell drogkoordinator och chef över Sicad, generaldirektoratet för intervention mot beroendeframkallande beteenden och beroenden. Sicads kommunikationschef Sónia Ferreira stirrar förfärat på mig när jag berättar om det liggande lagförslaget.

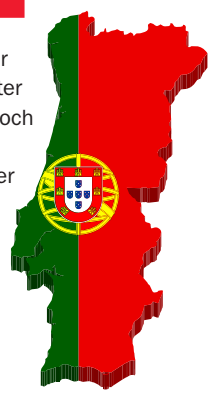
Den vältaliga och lågmälda João Goulão ses som arkitekten bakom Portugals dekriminaliseringsstrategi, ett paket av åtgärder som antogs vid millenieskiftet.

– Då hade alla någon hemma med problem. Folk tenderade att säga: ”Min pojke, eller min flicka, är inte kriminell. Han behöver hjälp och skulle inte bli hjälpt av att hamna i fängelse”, säger han.

Framtagandet av policies har skett med hjälp av experter och fakta som tagits fram efterhand. I Sverige får pågående narkotikautredning inte alls röra vid den svenska kriminaliseringens konsekvenser.

Visst fanns det skepticism inför den ▶

Tidslinje: Portugal

1932 António Salazar blir premiärminister. Årets efter skrivs konstitutionen om och han blir envåldshärskare över Portugal som kommer att bli en polisstat.

1968 António Salazar avsätts efter att han skadats till följd av en fallolycka. Han dör 1970.

1974 Regimen faller.

1975 Alla tidigare kolonier har släpps fria och landets första demokratiska val på 50 år anordnas. En församling som ska skriva ny konstitution väljs.

1989–1999 Den så kallade heroinkrisen. Antalet drogrelaterade dödsfall årligen tiofaldigas under perioden och ligger i slutet av årtiondet på nästan 400 personer per år.

1999 Den nationella strategin för skademinimering presenteras för regeringen som antar den. Den drivande gruppen bakom arrangerar stora folkmöten för att diskutera vad som ska hända.

2000 Strategin diskuteras i parlamentet och antas.

2001 I juli avkriminaliseras användande av samtliga droger i Portugal, som enda land i EU. Innehav av mer än tio dagsdoser är fortsatt förbjudet, liksom all narkotikahandel. I teorin kan bruk leda till böter, men det ses som en absolut sista åtgärd. Den som av polisen påträffas påverkad eller med mindre mängder narkotika ska inom 72 timmar infinna sig hos en kommitté bestående av tre myndighetsrepresentanter. Om brottet bedöms som narkotikahandel skickas de vidare till ordinarie rättssystem. I annat fall ska kommittén bland annat försöka avgöra om det finns ett beroende och lämplig påföljd.

2003 Antalet som sökt substitutionsbehandling har sedan 1999 ökat till 14 877 personer.

2006 Antalet årligen nydiagnosticerade hiv-patienter bland droganvändare konstateras ha minskat med två tredjedelar sedan år 2000.

2001-2009 Droganvändandet minskade inte i särskilt stor grad men dödstalen till följd av droganvändning minskade drastiskt, liksom spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar. Analytiker menar att det inte hänger samman specifikt med avkriminaliseringen, men däremot med de behandlingsprogram som infördes samtidigt. Användandet bland tonåringar har minskat påtagligt.

2009 Cato-institutets stora rapport som författats av Glenn Greenwald släpptes. Han slår bland mycket annat fast att avkriminaliseringen lett till att åtgärder sätts in tidigare och att utbudet av terapeutiska och riktade lösningar ökat. Ett antal forskningsresultat sammanställdes som tydligt visade att länder med mer repressiv narkotikapolitik inte hade lägre nivåer av droganvändning än sådan med en mer liberal hållning, snarare tvärtom.

2010-2019 Hiv och aids fortsätter att sjunka. Årligen hiv-smittade narkotikaanvändare var 2010 240 stycken, 2019 var de nere på 13.

”Vi vet vad som inte fungerar och det är förbud. Det försätter människor i mer fara, det är viktigt att förstå det” säger Pedro Monteiro på Kosmicare som gör lab-tester på narkotika och sprider information om säkrare droganvändning.

Hemtrevligheten späs på av att Helena myser omkring i

Helena och Isabel delar en joint utanför Manas lokal, Joana

På bladen står tips om hur man säkrast snortar. Kosmicares kunder får hela små block med snortpapper, en av punkterna är att inte dela.

Diverse hjälpmedel för att ta hand om bland annat näsa och öron.

drastiska omläggningen, men inte minst bytte många poliser åsikt. Brukarna går nu till vårdande myndigheter och polisen kan ägna sig åt annat polisarbete.

– Nu för tiden tar de ton ute på öppet hav, i stora sändningar och containers, istället för några få gram på gatan. Och de vet att de faktiskt sänker tillgången på droger på gatan, på riktigt, säger João Goulão stolt.

Han jämför lagstiftningen med att inte använda säkerhetsbälte. Det är förbjudet och polisen stoppar dig, men det ska inte leda till fängelse, förödande prickar i register och dryga böter som du inte kan betala.

– Strategin bygger på antagandet att även om någon ännu använder droger, för att han inte kan sluta, inte kan förändras, eller inte vill förändras, så är han eller hon värd statens investeringar för att de ska få ett bättre och längre liv. Sedan 90-talet har vi sagt att vi kämpar mot sjukdomen, inte mot dem som lider av den.

Åtgärdspaketet fungerade. Dödstalen rasade. Portugal uppmärksammades internationellt och många portugiser är stolta över den humana approachen. Tidigare uppmålade skräckscenarier om en ström av drogturister uteblev. Narkotika är fortfarande illegalt, men ofantligt många fler i behov av vård kommer i vård.

– Att avkriminalisera droganvändning och innehav av mindre mängder narkotika är ett viktigt civilisationssteg.

Men i den senaste statistiken, som är från 2020, så har dödstalen åter gått upp och ligger runt 50 om året, hela 63 år 2019. Vad är det som händer?

– Vi hade en enorm sänkning av dödstalen under de första åren, från ungefär 350 personer om året till ungefär 40. Men även om överdosantalen stigit bara lite så oroar de oss. Det kommer nya droger, droger finns överallt och många blandar olika, olagliga droger med varandra, med alkohol, tabletter, allt.

Han konstaterar att de håller fast vid sina skademinimerande åtgärder, men att efterfrågan på sina håll är större än de lyckas erbjuda.

– Vi blev så framgångsrika att det nästan ledde till desinvestering. Som om de trodde att drogproblemen hade lösts. Och nu måste vi hantera nya fenomen som dykt upp de senaste åren.

Nu för tiden tar polisen ton ute på öppet hav, i stora sändningar och containers, istället för några få gram på gatan.

Det han talar om är inte så mycket en fråga för Lissabon som det varit för den näst största staden, Porto.

– Vi har varit nöjda med vår policy. Det kändes bekvämt – tills nu, när en ny form av marginalisering, synlighet, beteende som vi kan koppla till nya substanser och ett mer aggressivt beteende och...

Han talar om grupper som använder droger i offentliga miljöer och gör människor rädda. Om oorganiserade folkmassor på publika platser och om situationer som inte lugnats av polisiär närvaro.

– Så sedan ett par månader har vi åter uppmärksamhet från politiker som önskar en hårdare policy, det gäller framför allt borgmästaren i Porto. Enligt min åsikt så beror detta på ett antal felaktiga drag som gjordes där för ett par år sedan.

En rapp summering är att området Bairro do Aleixo utgjorde drogförsäljningscentrat i Porto och har varit den borgerliga borgmästarens Rui Moreiras stora huvudbry. Delar av området har utplånats och han har låtit stora fastighetsintressenter ersätta omstridda höghus.

raggsockar och flanellbyxor.

”Innan krisen 2015 fanns det fler ställen där det bara såldes sex. Fler började ta droger och det ökade sårbarheten”, säger Paola Schmeil som är en del av Manas.

håller sällskap.

I början av 2023 vräktes hemlösa brukare från tält och Rui Moreira mötte omfattande protester mot agerandet som gick på tvärsen med den nationella strategin.

João Goulão konstaterar att Porto saknade beredskap för dem som kördes bort. Avkriminalisering kräver att man kan hjälpa dem som har ett problematiskt bruk, nu splittrades istället en stor grupp och spreds ut över Porto. Med betydligt mindre utvecklade skyddsnät än dem i Lissabon är situationen nu problematisk.

Inte heller nationellt är kraften intakt. 2012 avgjordes att resurserna inom det 2 000 man starka institutet IDT, som själva kunde skapa policies och driva igenom dem, skulle decentraliseras. En del blev Sicad med 80 anställda. Övriga placerades i fem regionala organisationer.

– Vi förlorade operativ kraft och det är svårt att rekrytera professionella.

Medan han berättar om nedrustningen tar han stillsamt en servett från bordet, viker den och torkar en ögonvrå i taget.

Snart måste den generation som genomförde dekriminaliseringsprojektet ersättas. João Goulão närmar sig själv 70 och vill gå i pension inom något år. Taskforce låter betydligt snärtigare än arbetsgrupp – men en ny borde hur som helst byggas upp för att tackla de nya problemen och kartlägga narkotikamarknaden.

Sedan 90-talet har vi sagt att vi kämpar mot sjukdomen, inte mot dem som lider av den.

* * *

Idag finns bara en organisation som tar in prover och kan följa hur drogmarknaden fluktuerar. De finansieras delvis av Sicad och kallas för Kosmicare.

– Det är dyrare för staten att hålla rättegångar. Och människor som röker eller på annat sätt använder en narkotisk substans utgör inget brott för ett samhälle. Det är upp till var och en. Så att kriminalisera är inte det bästa sättet, det har historien lärt oss. Jag förstår inte hur det kan vara förhandlingsbart, 20 år efter att vi dekriminaliserade i Portugal. Det är ju inte en åsikt, det finns ju bevis, säger Pedro Monteiro.

Han befinner sig på Kosmicares lilla kontor, med ett undanskymt samtalsbord och minilabb en våning upp. Där kan kunderna, som inte betalar något, hämta attiraljer som gör droganvändandet säkrare. Mest kända är Kosmicare för att brukare kan lämna in prover på sin narkotika och få det testat. Att substansen i sig är särskilt farlig är inte så vanligt, fentanyl har de ännu aldrig stött på. Men om du fått en annorlunda substans än du väntat dig kan det bli komplikationer och du kan överdosera i sökandet efter rätt rus, eller ha fått kraftigare MDMA än du trodde.

Verksamheten startade på festivaler 2016. Det lilla kontoret högt uppe på en av Lissabons kullar är yngre och det enda i sitt slag i landet.

– Stunden då vi träffar kunderna och samlar in deras prover är den viktigaste för då kan vi prata om substansen. Om motivationen, om hur man ska gå tillväga, om det ska intas oralt eller snortas. Vi ger kunskaper som reducerar riskerna, säger Pedro Monteiro.

En tid fanns en mobil testmottagning på prov , men finansieringen räckte bara ett knappt år. Då kunde också gatubrukarna, de som vi träffade hos Ares do Pinhal, få sina substanser testade. Det var bra. Man skulle vilja samla in prover från hela landet.

Det är på så vis de också kan larma såväl nationellt som internationellt. Tedi, Trans-European Drug Information Project, fyller i data från Kosmicares och andra europeiska länders motsvarigheter i en databas. Med hjälp av den kan de övervaka och analysera drogtrender bland rekreationsanvändare.

I Sverige hade Kosmicares kunder kallats partyknarkare. Kontoret tar emot och testar ungefär 30 prov i veckan och egentligen är det nästan dubbelt så många som de har finansiering för.

– Det finns de som tycker att vi ger incitament till att ta droger, men då har man inte förstått hur skademinimering fungerar. Det är farligare att använda droger utan informationen vi ger dem.

* * *

En av dem som ofta lämnar in prover är Joana Canêdo, som är aktivist och doktorand. Hon tycker att Kosmicare är väldigt bra, men är långt ifrån nöjd med situationen. Hon är en del av föreningen Gat, som jobbar med hiv-positiva och mot stigma, och när droganvändare började mötas insåg Joana Canêdo att många delade även annan problematik. Därför har också Manas startat, en samlingsplats för sexarbetare som också använder droger.

Vi möts den 8 mars och en anarkafeministisk workshop ska just starta. Lokalen ligger i Largo Residências, ett hus som rustats upp för att jobba med social inklusion och lokal utveckling. Intill dörren står det Intendente insurgente – ungefär rebellisk borgmästare.

Hit kommer inte polisen, här finns ett eget litet feministiskt bibliotek, soffor, bord och bakom gulddraperiet en säng. Här kan man bruka, chilla och träna ifred.

– Även om droger avkriminaliserats så blir personer som använder droger stigmatiserade, särskilt gäller det låginkomsttagare och kvinnor, säger Joana Canêdo.

Än värre är det för personer i prostitution, och vid bordet berättar en kvinna upprört om en turist som kastat en flaska mot sexarbetare, men träffat ett barn.

Avkriminaliseringen av narkotikabruket har öppnat ögonen för hur utsatta grupper kan få mer humana omständigheter. Eftersom sexarbetare inte får hyra en lägenhet att arbeta i måste de använda sig av billiga motell, som varken är säkra eller hygieniska.

– Din klient kan slå dig och polisen kommer inte att komma. Samtidigt är det bättre att betala ett sådant ställe per timme än att vara ute eller i parkeringshus. Sexarbetare får inte mycket betalt och för de som använder droger är det än värre, kunderna försöker byta betalningen mot droger, summerar Joana Canêdo.

Helena har gått hos Gat i ett par år och fann Manas för ett par månader sedan. Hon har slängt sig i soffan med en cigg och berättar om en liten bok om graviditet och droger som hon jobbar på. Den är inte så stor, men den blir bra.

– Här finns det böcker och dator. Detta är jätteviktigt för mig, det förändrar mitt liv lite. Förut behövde jag gå på gatan, använde för mycket droger och brydde mig inte om varken mig själv eller mitt hem, ingenting. Men nu har jag långsamt slutat arbeta hela nätterna och jag använder mindre droger. Detta ger mig hopp, säger hon.

Gruppen startade i samband med pandemin. De portugiser som kunde stannade hemma, men andra rörde sig ute för att få tag i pengar och substanser. Att ha en plats att mötas på har också avhjälpt aggressiv konkurrens om kunder och platser att stå på.

Joana Canêdo hoppas på full avkriminalisering av narkotika.

– Du kan fortsatt bli tvingad att välja om du vill bli åtalad eller ”få” behandling om du har för stor kvantitet, mängderna är för små och sattes för längesedan. Och en majoritet av dem som kommer till kommittéerna är oproblematiska sällananvändare så jag frågar mig varför kommittéerna finns, om de som har problem redan har skademinimering?

Hon vill att marknaden regleras. Att det ska finnas platser för droganvändning men också för sexarbetare. Och att Kosmicares pilotprojekt för brukare på gatan avslutades efter ett knappt år i oktober duger inte. Människor använder droger varje dag.

För de närvarande i Manas flyter frågorna samman.

– Vi har ingen innovation längre, det finns till exempel ingen guidning för behandling av crack, eller pipor som vi kan få dela ut. Vi skulle vilja ha fria läkarundersökningar för sexarbetare, eller möjlighet att skriva kvitton till klienter, säger Joana Canêdo.

Samtalen blir häftiga, men det är tydligt att alla får lov att säga sitt oavsett humör. Att ligga före andra länder räcker inte, inte så länge alla inte har en godtagbar miniminivå.

– Det vi gör här nu måste få en annan form, för vi får ingen finansiering för sexuell skademinimering. Vi försöker ge gatan lite värdighet. •